

חיים חשופים

פלישות צבאיות לבתי פלסטינים בגדה המערבית

תשובות לשאלות נפוצות

גם בישראל המשטרה יכולה להיכנס לבתים בנסיבות מסוימות, מה ההבדל בעצם?

כניסה של נציגי רשויות אכיפת החוק לביתו הפרטי של אדם היא צעד חריג השמור למקרים יוצאי דופן. ההנחה היא שביתו של אדם הוא מבצרו, והכניסה אליו מהווה הפרה של פרטיותו וביטחונו האישי. בשל כך, מדינות דמוקרטיות נמנעות ככל הניתן מחדירה של הרשויות לרשות הפרט ומתנות כניסה כזו, ככלל, בקבלת צו משופט. הצו אמור לשמש חסם מפני שרירותיות בפעולת רשויות אכיפת החוק ומפני שימוש תכוף או בלתי נחוץ באמצעי חריג זה. העילות שבגינן ניתן לקבל צו ולהיכנס לביתו הפרטי של אדם נוטות להיות מצומצמות ביותר, והן מאפשרות כניסה כזו רק כאשר הדבר הכרחי ומטרת הכניסה אינה יכולה להיות מושגת באמצעים אחרים.

המסגרת החוקית המאפשרת פלישות לבתי פלסטינים בגדה המערבית אינה כוללת אף אחד מהסייגים שמדינות דמוקרטיות גזרו על עצמן כדי להבטיח הגנה על זכויות הפרט. פועל יוצא מכך הוא שהפרקטיקה השגורה של פלישות צבאיות לבתי פלסטינים מהווה פגיעה חמורה בזכות לכבוד, בזכות לפרטיות ובזכויות אדם נוספות.

בחוק הישראלי הכלל הוא שכניסה של שוטר או גורם אכיפה אחר לבית לצורך חיפוש מותנית בפנייה של המשטרה לבית המשפט וקבלת צו, והחריג הוא ביצוע חיפוש ללא צו שיפוטי – מצב השמור למקרים יוצאי דופן. אישור של שופט לביצוע החיפוש ניתן בהתאם לראיות ולמידע קונקרטי שהמשטרה מציגה בפניו, ובהתאם לעילות המפורטות בחוק.

ללא מנגנון ביקורת חיצוני אין הפרדה בין הגורם המחליט על ביצוע החיפוש לבין הגורם המבצע, ולפיכך הסכנה להפרה של האיזון בין האינטרס הציבורי בכניסה לבית לבין ההגנה על פרטיותם של יושביו, ואף הסכנה לשימוש בסמכות משיקולים זרים – הופכות לוודאיות.

התחיקה הצבאית המסדירה את התנאים שבהם מאושרים ומבוצעים חיפושים בבתי פלסטינים בשטחים הכבושים מבטאת תפיסה שונה לגמרי. לפי התחיקה הצבאית (סעיף 67) **לא נדרש צו שיפוטי לצורך הרשאת חדירה של כוחות הביטחון לבית פרטי**, כלומר שלמעשה אין כל ביקורת שיפוטית מראש על כניסת הצבא לבתים פרטיים בשלב ההחלטה על ביצוע החיפוש ואישורו.

זאת ועוד, התחיקה הצבאית מעניקה את הסמכות לאשר חיפוש בבית של פלסטיני בגדה המערבית לכל "קצין או חייל שקצין הרשהו לכך", הנסיבות והעילות שמכוחן ניתן לפלוש לבית על פי סעיף 67 הן כלליות, עמומות ורחבות מאוד, והסעיף מציב רף נמוך מאוד של חשדות שכמעט כל פעולה (ולא רק עבירה פלילית) יכולה להיכנס בגדרם ולשמש הצדקה להיכנס לבית.

התוצאה הקשה של כל אלו היא סמכות קיצונית ורחבה, ללא כל מגבלה ממשית וללא בקרה חיצונית, עד כדי היותה סמכות מוחלטת הלכה למעשה. התוצאה הבלתי נמנעת של השימוש בסמכות זו היא פגיעה בלתי מידתית ושרירותית בכבוד ובפרטיות של פלסטינים שכוחות הצבא פולשים לביתם.

אתם טוענים שפלישות לבתים פוגעות בפלסטינים, אבל אם הצבא יפסיק אותן איך הוא יוכל לסכל פיגועים?

הדרישה שלנו היא שהכלל יהיה שפלישות לבתים לצורך ביצוע חיפוש יעשו רק בהתאם לצו שיפוטי, להוציא חריגים ספציפיים מוגדרים היטב, שבהם הכניסה הכרחית באופן מיידי ופניה לבית משפט אינה מתאפשרת. כמובן שפלישה לבית לצורך סיכול פיגוע נופלת בגדר אותן חריגים הכרחיים שיאפשרו לכוחות הביטחון להיכנס לבית גם ללא צו משופט.

המציאות בגדה המערבית היום היא שכוחות הביטחון עושים שימוש לרעה בסמכות שנתונה להם, ופלישות לבתים נעשות ממגוון סיבות וצרכים, ורבות מהן אינן פעילות לצורך סיכול של פיגועים או של סכנה מיידי. הצבא משתמש בחקיקה המתירנית בנוגע לחזירה לרשות הפרט בכדי לבצע חיפושים **במקרים שבהם אין חשד קונקרטי לגבי הבית**. למשל, סיורים שגרתיים של הצבא בחברון כוללים לפעמים פלישות אקראיות לבתים, במהלכן החיילים יכולים לבצע גם חיפוש שטחי בבית.

גם פעולות "מיפוי" נעשות בדרך כלל לבתים של אנשים שאינם חשודים בדבר ומדובר בפעולות שהצבא מבצע בדבר שבשגרה וכאיסוף מודיעין כללי, ולא בהכרח על בסיס חשד קונקרטי. חיילים שמסרו עדות לשוברים שתיקה לא ידעו לומר אם המידע שנאסף בפעולות "מיפוי" נשמר כלל, ואם כן כיצד הוא נשמר, ולא יכלו להעיד על מקרים שבהם הם בעצמם עשו שימוש במידע כזה במהלך פלישות לבתים למטרות אחרות. לעומת זאת, רבים העידו כי למעשה מדובר בפעולה שתכליתה היא "הפגנת נוכחות" של הצבא ויצירת איום ו"תחושת נרדפות" בקרב המשפחות והקהילות שאל בתיהן החיילים פולשים. יש מקרים שבהם פרקטיקת ה"מיפויים" משמשת על מנת להרתיע פלסטינים מהשתתפות בפעולות כמו הפגנות, יידוי אבנים או עימות עם חיילים, וייתכן שאף כדי ליצור מצב שבו הקהילה מפעילה לחץ על פרטים מתוכה.

הנסיבות שבהן ניתן לאשר חיפוש בבית מוגדרות בצו בדבר הוראות ביטחון באופן כה רחב ומקיף, שכמעט לא קיים מצב שבו לא מתקיימות נסיבות כאלה. רשימת העילות הכלליות והמעורפלות המפורטות בצו אינה מגדירה כתנאי לחיפוש אפילו חשד לביצוע עבירה, ונכלל בה בין היתר מצב של שימוש במקום למטרה הפוגעת "בקיום הסדר הציבורי" – מושג הכולל מגוון של פעולות ונתון לפרשנות. נוסף על כך, הצו אינו דורש קביעה שישנו חשד סביר לקיומה של אחת העילות, אלא מסתפק בכך ש"עלול להיות טעם לחשוד" או ש"יש מקום לחשוד" כדי להתיר פעולה כזו.

מה בעצם אתם מציעים?

פלישות לבתים הן נגזרת ישירה של הכיבוש הישראלי שמשמעותו היא שליטה על אוכלוסייה אזרחית של מיליוני בני אדם. שליטה זו נשענת בפועל על מגוון רחב של פעולות הפוגעות בחירותם ובזכויותיהם של הפלסטינים. אין ספק שהדרך היחידה להבטיח שישראל תחדול מפגיעה בזכויות האדם של הפלסטינים היא סיום הכיבוש.

ועד שהכיבוש יסתיים, אנחנו סבורים שיש ליצור מסגרת חוקית שמאלצת את הצבא לצמצם את הפלישות לבתים ולהשתמש בפרקטיקה הפוגענית הזו רק כאשר הדבר הכרחי ונחוץ ואין חלופה מתאימה אחרת.

בראש ובראשונה אנו סבורים שיש לשנות את התחיקה הצבאית באופן שייצור מנגנון של ביקורת שיפוטית על פלישות לבתים ויצמצם את הנסיבות שבהן רשאים כוחות הביטחון לפלוש לבתים פרטיים של פלסטינים. עצם קיומו של מנגנון כזה יביא בהכרח לצמצום מסוים בהיקף הפלישות לבתים, ולו בשל העובדה שמפקדים שיבקשו לפלוש לבית יאלצו לנמק מה הסיבות לכך שפעולה זו נדרשת, תוך הצגת ראיות בפני שופט.

בנוסף, אנחנו חושבים שעל הצבא להכניס לתוך מערך השיקולים, באופן ראוי יותר את הפגיעה הנגרמת לפלסטינים – ילדים ומבוגרים, גברים ונשים – כתוצאה מהפלישות. במקרים שבהם הפגיעה הפוטנציאלית עולה על התועלת שבביצוע פעולת הפלישה, אין הצדקה לביצוע הפעולה.

בגדה המערבית מתקיים משטר כיבוש צבאי. היא לא מדינה דמוקרטית. לכן, אין מקום להשוות לסטנדרטים של מדינה דמוקרטית

למרות שבגדה יש משטר כיבוש צבאי, מדובר ב-53 שנות כיבוש שלא נראה שקרוב לסיימו. תחת המשטר הזה חיים מיליוני בני אדם, שחשופים לפגיעות על בסיס יומיומי לכן יש צורך ואף חובה להתאים את החקיקה הצבאית להגנה על זכויותיהם.

פלסטינים תושבי הגדה המערבית נולדים, גדלים והולכים לעולמם במציאות שבה קצינים או חיילים שהוסמכו על ידי קצינים, חלקם צעירים ורובם ככולם חסרי השכלה משפטית, מוסמכים להיכנס לבתים פרטיים ולבצע בהם חיפוש מבלי שקיים חשד קונקרטי כלפי דיירי הבית ובגין עילות רחבות ועמומות ביותר.

גם אם ניתן לסבול גישה משפטית המתירה חיפושים ללא בקרה שיפוטית בכיבוש קצר מועד, הרי שעם התארכותו של הכיבוש החובות הקבועות במשפט ההומינטרי הבינלאומי (תקנה 43 לתקנות האג) מכתיבות שכניסה לבתים תיעשה בדרך שתקיים את דרישת המידתיות ואיסור השרירותיות באמצעות דרישה בסיסית של צווי חיפוש שיפוטיים.

אם הצבא היה נכנס לבתים פלסטינים עם צו שיפוטי, הפלישות הצבאיות יהיו בסדר בעיניכם? האם זה לא יסייע לישראל להציג את הכיבוש כנאור?

הכיבוש הישראלי בגדה המערבית (או כל שליטה צבאית על עם אחר) לעולם לא יהיה נאור. מעצם קיומו הוא פוגע בזכויות האכלוסיה הכבושה ומדכא אותה יומיום כדי להמשיך להתקיים. כארגוני זכויות אדם המחויבים לפעול להגנה על זכויות האדם של הפלסטינים ולצמצום הפגיעה בהם, אנחנו סבורים שיהיה אפקט מצמצם לעצם קיומה של ביקורת שיפוטית שתאלץ את הצבא לנמק בפני שופט מדוע יש צורך בכל פלישה ופלישה ומה השיקולים שנשקלו. מפקדים יחשבו פעמיים לפני פניה לשופט לצורך קבלת צווים; ושופטים (גם שופטים צבאיים) בוודאי לא יאשרו כל בקשה, גם אם רבות יאושרו בסופו של דבר. הדבר יפחית את מספר הכניסות השרירותיות לבתים ויצמצם את מעגל הנפגעים כתוצאה מהפלישות לבתים.

בנוסף, הצגת צו תפחית גם את אי-הוודאות והחרדה הנגרמת כתוצאה ממנה לדיירי הבית ועשויה לחסוך במעט מהנזק שהפלישה גורמת.

למה אתם טוענים שהפלישות הן הפרה של הדין הבינלאומי, אם לא בו קיים איסור מפורש?

המשפט הבינלאומי אוסר על פגיעה שרירותית בזכויותיהם של מי שנתונים לכיבוש וקובע כי כל פגיעה כזו צריכה להיות מידתית – כלומר לתכלית ראויה, בהתבסס על חשד קונקרטי, ובאופן מצומצם ככל הניתן. המציאות בגדה המערבית רחוקה מאוד מהסטנדרט שקבעו מוסדות המשפט הבינלאומיים והיא מאפשרת פגיעה שרירותית ובלתי מידתית בכבודם ובפרטיותם של הפלסטינים בגדה המערבית. בכך, המנגנון המתירני של התחיקה הצבאית מביא להפרת חובתו של הכוח הכובש לפי המשפט הבינלאומי להבטיח את הסדר והחיים הציבוריים בשטח הנתון לשליטתו, הכוללת את החובה להגן על זכויות היסוד של האוכלוסייה הנכבשת ועל שגרת חייה. מדובר בהוראת חוק שאינה עומדת בדרישות הדינים שמסמיכים מלכתחילה את המפקד הצבאי לחוקק ולפעול בשטח הכבוש; כלומר תחיקה זו מפירה נורמות המצויות בסדר גבוה ממנה.

בנוסף, כל שיטות המשפט אימצו נורמה שלפיה ביצוע של חיפוש במרחב פרטי מותנה בקבלת צו שופט. לפי חוקת בית הדין הבינלאומי לצדק "קרונות המשפט הכלליים המקובלים כל האומות בנות התרבות הינן מקור מרכזי של המשפט הבינלאומי.

למה אתם קוראים לכניסה של חיילים לבית "פלישה"?

פלישה היא חדירה למקום מסוים בכוח וללא רשות. ישראל מתייחסת לאירועים אלה כאל פעולות לגיטימיות וחוקיות, ולפיכך היא אינה רואה בהן פלישות כי אם כניסות לבתים המתבצעות מכוח זכותו וחובתו של הריבון; גם המונח המשפטי שבו נעשה שימוש בתחיקה הצבאית הוא "כניסה" אל הבית. הבחירה להשתמש במונח פלישה מבוססת על שני נימוקים: ראשית, היא מבטאת את העובדה שהתחיקה הצבאית מאפשרת חדירה שרירותית לבתי פלסטינים בגדה המערבית (כלומר כזו שאינה מוצדקת בכך שהיא ממלאת צורך הכרחי ומבוסס), ואת המציאות שבה הצבא אכן עושה שימוש בסמכות זאת. שנית, מנקודת מבטם של דרי הבית, הפלישה הכוחנית לביתם היא ביטוי מוחשי לשליטה של כוחות הכיבוש בחייהם ואמצעי נוסף לדיכוי.

אתם אומרים שהעובדה שמתנחלים נהנים מהגנת החוק הישראלי ופלסטינים לא מהווה אפליה. אבל, מתנחלים הם אזרחים ישראלים והפלסטינים לא.

זכויות אדם כמו הזכות לכבוד, הזכות לפרטיות, הזכות לבריאות והזכות להליך הוגן – כשמן כן הן: זכויות האדם, באשר הוא אדם ללא קשר לאזרחותו. בניגוד לזכויות אזרחיות או זכויות פוליטיות שמהן נהנים רק אזרחי המדינה, המטריה של זכויות האדם היא רחבה יותר ונועדה להגן גם על מי שאינם נהנים ממעמד אזרחי.